

סיכום ישיבת הוועדה הארצית של יחד מיום 24.6.2019

בנושא התאמת תכנית יחד לצעירים בחברה הערבית

השתתפו:

עינת רייך, נציגת הפילנתרופיה; ירון בראון, נציג העמותות; עירית דרואינסקי, משרד הביטחון; לשי משעלי, המשרד לפיתוח הפריפריה, הנגב והגליל; יואב בוקעי, ג'וינט אשלים; פרופ' חיה יצחקי, יועצת אקדמית; מירב דדיה-מולד, מנהלת התכנית, משרד העבודה והרווחה; ציפי נחשון גליק, משרד העבודה והרווחה; אפרת בנימין, המשרד לשוויון חברתי; גל יעקבי, מתן חמו, זרוע העבודה, משרד העבודה והרווחה; הילה סופרמן-הרניק, מטה יחד; שלומית פסח-גלבוע, ג'וינט אשלים, מטה יחד; קמליה גולן, מטה יחד; אשרת דקל-זגורי, מטה יחד.

מוזמנים:

חאוולה יחיא, רכזת חברה ערבית, יחד; מושירה אבו ראשד, מיזם נור קרן רש"י; ריהאם כיוף שחידם רשות הצעירים המשרד לשוויון חברתי; נסרין חדאד חאג' יחיא, המכון הישראלי לדמוקרטיה.

נעדרו:

רחלי שטרן, משרד הבריאות; שרה כהן, משרד הקליטה; רחלי ירדן, משרד המשפטים; אפרת בן חורין, המוסד לביטוח לאומי; זהבה לצ'ה, הרשות לשירות לאומי אזרחי; יפעת, צה"ל; איריס צור, נציגת השלטון המקומי; שולה מוזס, נציגת פילנתרופיה; ענבל דור, נציגת עמותות; יעל אגמון, אייל מדן, משרד האוצר.

עדכונים - מירב דדיה מולד.

- בשליש הראשון של 2019 ישנה עלייה מרשימה במספר הצעירים המקבלים שירות מידת במסגרת שירותי הרווחה. מינואר הצטרפו ליתד 2,317 צעירים (לעומת 2,500 בכל 2018). 4200 צעירים משולבים בתכניות ברשויות המקומיות, ו 15,000 מקבלים ליווי כלשהו ע"י עו"ס. הדבר ממחיש את איכות התשתיות שנבנו בתכנית, ואת העובדה שצעירים רואים ביתד כתובת רלוונטית לצרכיהם.
- נשיא המדינה והרמטכ"ל ביקרו לאחרונה בבית הדין המשלב של צה"ל, שמציע הליך שיקומי לעריקים ונפקדים ופותח ביוזמת משרד העבודה והרווחה, ג'וינט אשלים וצה"ל. הצעירים המשולבים בבית הדין המשלב ציינו עד כמה התכנית סייעה להם, והמחישה להם את העובדה כי המדינה דואגת לרווחתם ולרווחת משפחתם. המודל של בית הדין המשלב ממחיש את חשיבות החיבור בין המערכות לרווחת הצעירים ומשפחותיהם.
- קורס הכשרה למלווי צעירים בעמותות, וקורס הכשרה לעובדות עם צעירות במגזר החרדי הסתיימו בהצלחה.
- תקני עו"ס יחד ברשויות המקומיות מאוישים כמעט כולם. בתחילת 2019 נוספו עוד 40 תקני יחד במיקוד צבא והם נמצאים בשלבי קליטה ברשויות הרלוונטיות, וכן רכזות מחוזיות לקשר צבא-חברה.

- "בזאר יוזמות" – יתקיים בסוף אוקטובר. מרחב להצגה של רעיונות, פרקטיקות ויוזמות מקומיות לעבודה עם צעירים שפותחו ויושמו על ידי עובדים בשטח לקראת תכנית העבודה של 2020. מידע נוסף יימסר בהמשך.
- טפול בחובות של צעירים – יצא קול קורא לבדיקת עומק בתחום חובות צעירים במטרה ליצור גוף ידע תיאורטי ופרקטי שמחבר בין העולם של צעירים בסיכון, כלכלה ומשפט. בימים הקרובים ייבחר הגוף לביצוע הבדיקה.
- תכנית מעטפת ללימודי הנדסאים יג' יד' – מטה יתד פועל לבניית התכנית עם משרד החינוך (אגף א' ומנהל טכנולוגיה) ועם מכללות זרוע העבודה. מטרת התכנית תהיה לצמצם נשירה ולהעלות את אחוזי הדיפלום של צעירים במצבי סיכון. בקרוב יפורסם קול קורא בנושא, משותף עם משרד החינוך לרשתות המפעילות מכללות. מהלך דומה מתגבש עם מה"ט בזרוע העבודה.

התאמת תכנית יתד לצעירים בחברה הערבית

- תכנית יתד מבקשת להכיל בתוכה, את כלל רבדי החברה הישראלית. התכנית מבקשת להתאים הן את הפלטפורמה הארגונית והן את המהות והתכנים של התכנית לצעירים מהחברה הערבית.
- התקיימו מספר דיונים בנושא, בפורומים גדולים ובצוותי עבודה מצומצמים. כמו כן התקיימה קבוצת מיקוד עם צעירים מהחברה הערבית, וקבוצות נוספות יתקיימו בקרוב.
- הצעירים העלו חסמים ואתגרים איתם מתמודדים (פירוט במצגת בקישור זה).
- בתחום הפיתוח המקצועי נדרש פיתוח מיומנויות העובדים וכשירות תרבותית בליווי צעירים מהחברה הערבית, וגם פיתוח מקצועי של העובדים מהחברה הערבית. חלק מהעובדים הם בוגרי הכשרה מקצועית מחוץ לישראל או במכללת רנתיה שאינה ברמה של הכשרת עו"ס בישראל.
- נדרשת גם התאמה של תכנים וכלי עבודה של יתד לסוגיות הייחודיות העולות בליווי צעירים מהחברה הערבית, כולל בחינה של מרכיבי תפקיד ייחודיים של עו"ס יתד / מלווה צעירים בחברה הערבית.
- מטה יתד עומד בקשר עם 5 מוסדות להכשרת עו"ס בהם לומדים סטודנטים רבים מהחברה הערבית, במטרה לחשוף אותם ליתד ולעבודה עם צעירים. בהמשך יורחב מספר המסגרות וכן תיבחן אפשרות לשילוב סטודנטים ביתד במסגרת ההכשרה המקצועית בתואר.
- בפן המערכתי-ארגוני, נדרש להתאים הן את המנגנונים של יתד ברמה הארצית, והן את העבודה ברמת הרשות המקומית. זוהו חסמים והזדמנויות לעבודת יתד ברמת הרשות המקומית בחברה הערבית, הקשורים ל: מבנה ארגוני של הרשות, מצב כלכלי של הרשות, קהילה ותושבים, מאפייני הצעירים וצרכיהם. ([פירוט במצגת](#))

צעירים במצבי סיכון בחברה הערבית – צרכים ומאפיינים, נסרין חדאד חאג' יחיא.

הפער בין צעירים בחברה הערבית לצעירים בחברה היהודית מתחיל כבר מגיל צעיר, כאשר התקציב המושקע בחינוך ילדים ונוער בחברה הערבית נמוך בעשרות אחוזים מזה המושקע בחינוך ילדים ונוער

בחברה היהודית (תקציב כולל של השקעת המדינה, הרשות וההורים). בקרב הבדואים הפערים גדולים אף יותר.

אחוזי הנשירה מבית הספר התיכון עומדים על כ 40%, אך הדבר לא מדווח בד"כ למשרד החינוך. משפחות רבות בחברה הערבית חיות מתחת לקו העוני. מרבית הצעירים מגיעים ממשפחות במצוקה עמוקה. גלגל העוני הוא בן דורי וקשה מאוד לשבור אותו.

היעדרה של מסגרת לאחר התיכון, בשילוב עם עוני והיעדר הזדמנויות מביאים צעירים ערבים המסיימים תיכון להשתלב במקצועות צווארון כחול לשם פרנסה מיידית, ורבים מהם אינם ממשיכים ללימודים גבוהים באקדמיה או בהכשרה מקצועית ארוכת טווח. 40% מהצעירים לא משולבים באקדמיה ולא בהכשרות מקצועיות.

עם זאת, בקרב נשים צעירות בחברה הערבית יש מהפכה של ממש וכיום 70% מהסטודנטים הערבים באוניברסיטאות הם נשים. חשוב להגיע לצעירות מיד לאחר התיכון לשם קידומן בלימודים ובשילוב בתעסוקה. לאחר שלב זה קשה יותר לשלבן בתעסוקה.

ישנה חשיבות גדולה ליצירת אוריינטציית עתיד חיובית בקרב הצעירים הערבים, על מנת לחזק את הרצון שלהם ללמוד ולהשתלב בתעסוקה איכותית.

מרבית הצעירים הערבים אינם מתערים באוכלוסייה היהודית, ובד"כ משתלבים בתעסוקה בחברה הערבית. צעירות ערביות נוטות יותר להשתלב בתעסוקה בחברה היהודית, ובכך נחשפות יותר לאוכלוסיית הרוב ומשפרות את שליטתן בשפה העברית.

במחקר איכותני שנערך, עלו חוסר תקווה וייאוש, בעיקר בקרב צעירות.

דין והתייחסויות:

- בכל עבודה להתאמת תכנים וכלים של יתד לחברה הערבית, יש לקחת בחשבון את המגוון בחברה הערבית, ולהתאים את הדברים לקהילות השונות המרכיבות אותה, כולל התייחסות לבוגרי/בוגרות פנימיות. על קבוצות המיקוד שיכונסו לשקף את מגוון הקבוצות בחברה הערבית.
- יש למצוא דרכים לחבור לתכניות וארגונים הפועלים כבר בחברה הערבית כמו מרכזי ריאן ומרכזי הצעירים.
- צעירים ערבים מתקשים להשתלב בחלק גדול מהתכניות שקיימות וליהנות מהן. צריך לבחון את התאמתן.
- חשוב ליצור מסגרות המשך לאחר התיכון, מסלול שיהפוך למקובל/טבעי עם סיום הלימודים בתיכון, ויאפשר לצעירים/ות במצבי סיכון בחברה הערבית להבנות לעצמם את המעבר לחיים בוגרים. מקומו ותפקידו של מסלול כזה הוא בדומה לשירות הצבאי/אזרחי של צעירים יהודים.
- חשוב לשמור על ההבחנה בין צעירים בחברה הערבית בכלל, לבין צעירים במצבי סיכון בחברה הערבית.
- אחד ממפתחות ההצלחה של עבודה למען הצעירים בתוך הרשויות הוא בזיהוי מוקדי כוח ואנשים בעלי השפעה על דעת הקהל, כמו אנשי הדת ברשות, גיוס שלהם ועבודה יחד איתם.

- בגלל מורכבות הבעיה והנושאים השונים המרכיבים אותה ומשפיעים עליה, יש חשיבות גדולה לעבודה רב מערכתית, שמחברת גם גורמים נוספים שמשפיעים על חסמים כמו תחבורה ביישובים. ליצור "תכנית אב" הכוללת מגוון מודלים ורעיונות לקידום הצעירים.
- כדאי לבחון עבודה עם ועד ראשי הרשויות המקומיות הערביות. זהו גוף בעל השפעה רבה על ראשי הרשויות בחברה הערבית.

המלצות וכיווני פעולה

- יוקם צוות עבודה משותף לתכנית ריאן, זרוע העבודה ותכנית יתד לבניית תכנית לפעולה משותפת.
- התאמת מנגנוני יתד:
 - איתור עמותות העובדות עם צעירים בחברה הערבית, והזמנת המנכ"לים למפגש היכרות ולהשתתפות קבועה בפורום המנכ"לים
 - פנייה יזומה לאנשי מקצועי מהחברה הערבית להשתתף בוועדות המשנה של הוועדה הארצית: מענים, פיתוח מקצועי, הערכה ומדידה.
 - שילוב נציגים קבועים מהחברה הערבית בוועדה הארצית (מהמשרדים והארגונים השותפים). חברי הוועדה מוזמנים לאתר נציגים מתאימים ממשרדיהם ולהעביר את פרטיהם לשלומית.
- פיתוח מקצועי:
- טווח קצר:
 - למידה ואיתור צרכים של צעירים ושל עו"ס בחברה הערבית ע"י קבוצות מיקוד
 - שילוב הרצאות של עובדי יתד בהכשרת סטודנטים לעבודה סוציאלית
 - הקמת פורום למידה ייעודי וקבוע לעו"ס יתד בחברה הערבית.
- טווח ארוך:
 - שיתוף פעולה עם בתי ספר לעבודה סוציאלית
 - פיתוח קורס למלווי צעירים בחברה הערבית במגזר השלישי
 - הגדרת תפקיד עו"ס יתד בחברה הערבית
- עבודה מערכתית ברשויות מקומיות:
 - פיתוח מודל לעבודה מערכתית ברשויות ערביות, המבוסס על ההזדמנויות ומפתחות הצלחה שזוהו.
 - הקניית תפיסות ומיומנויות של עבודה מערכתית לצוותים ברשויות – עו"סים ומנהלי צוותים/מחלקות.
 - חיזוק יוזמות מקומיות של צעירים להובלת שינוי ברשויות.
- הסתייעות מקצועית בגופים בעלי ניסיון בעבודה עם רשויות מקומיות בחברה הערבית. בדיקת אפשרות לשיתוף פעולה עם ועד ראשי הרשויות.